

11. 7. 2005

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nejvyšší správní soud vyslovil zřetelné „ne“ šikanóznímu výkladu daňového práva

„Současný stát je nutno vnímat jako důsledek společenské smlouvy, tzn. konkludentního konsensu společnosti o tom, že je racionální existence instituce, zajišťující veřejné zájmy. Jakkoli má proto stát v řadě vztahů vrchnostenské postavení, je jeho prvotní podstata založena na smluvní bázi. To mj. znamená, že každá fyzická i právnická osoba má ve vztahu ke státu nejen řadu povinností (souhrnně podřaditelných pod povinnost respektovat jeho právní řád), nýbrž i rovněž řadu práv.

Touto optikou nazíráno představuje daňový systém nejen nezbytný prostředek k materiální existenci státu, nýbrž především jakýsi test legitimacy instituce státu. Soustava daní proto musí být z hlediska její koncepce i konkrétní aplikace transparentní, předvídatelná a přiměřená. V opačném případě zmíněnou legitimizační funkci nemůže splňovat a v konečném důsledku tak zpochybňuje samotný význam funkce státu...“

Výše uvedenou citaci části odůvodnění rozsudku Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 26.5.2005, čj. 2 Afs 140/2004-155 jsem nevybral náhodou. Svědčí totiž o mj. tom, že Nejvyšší správní soud se v tomto případě plně zhostil své úlohy nezávislého dozoru nad dodržováním zákonnosti ze strany daňových úřadů a vyslovil závazný právní názor, po kterém již několik let marně volá celá řada daňových poplatníků, postižených nezákonným postupem daňového úřadu a nezákonným vybráním daně.

V posledních letech se značně rozmohla praxe finančních úřadů poněkud ohýbat paragrafy daňových zákonů s cílem vybrat daň „za každou cenu“, a to nejlépe hned dvakrát. Právní vztah řádně založený mezi smluvními stranami (např. smlouvou o poskytování manažerských služeb mezi dvěma firmami nebo smlouvou, jejímž obsahem je pronájem pracovní síly apod.) finanční úřad v řadě případů zpochybnil, případně označil jako tzv. „simulovaný právní úkon“ a dovodil, že vlastně vznikl právní vztah jiný, potažmo mezi jinými subjekty. Bez ohledu na to, že zdanitelné příjmy či plnění byly z původního vztahu řádně zdaněny (navíc často ještě podrobeny řádným odvodům plateb sociálního či zdravotního pojištění), finanční úřad přistoupil de facto k dvojímu zdanění a vyměřil jinému subjektu „daň za totéž“ nebo neuznal na příslušné plnění řádně uplatněný odpočet DPH. I když se postižený daňový poplatník takovému postupu bránil, tj. podal příslušné opravné prostředky, musel stejně neoprávněně vyměřenou daň bezodkladně zaplatit a podstoupit déletrvající a často i nákladnou cestu na obhajobu svých práv. Podle našich informací byla takto postižena celá řada daňových poplatníků, přičemž částky neoprávněně vyměřené daně (spolu s daňovým penále) dosáhly nezřídka i mnohamilionových částek.

Než se některé kauzy dostaly až před Nejvyšší správní soud, uplynula řada let. Nyní se postižení daňoví poplatníci konečně dočkali. Nejen u Nejvyššího správního soudu se však v oblasti aplikace veřejného práva zabýskalo snad na „lepší časy“. Již předtím, konkrétně 15.12.2003, připomenul Ústavní soud ČR ve svém nálezu zveřejněném pod č. 145 ve svazku č. 31 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu klasickou právní zásadu „in dubio mitius“, podle které za situace, kdy právo umožňuje dvojí výklad, mohou státní orgány na poli veřejného práva činit pouze to, co jim zákon výslovně umožňuje; z toho plyne, že při ukládání a vymáhání daní dle zákona, tedy de facto při odnětí části nabytého vlastnictví, jsou orgány veřejné moci povinny ve smyslu čl. 4 Listiny základních práv a svobod šetřit podstatu a smysl základních práv a svobod a v případě pochybností postupovat mírněji.

Jestliže Česká republika je právním státem, pak zejména stát musí dodržovat zákonnost, tedy předpisy, které sám vydává. Ty totiž platí i pro státní orgány, nevyjímaje z toho finanční úřady při výkonu státní správy daní a poplatků. Stát tak bude muset v některých případech neoprávněně vybranou daň vracet a ještě k tomu daňovému poplatníku zaplatit úrok z prodlení. Pokud navíc daňovému poplatníku vznikla z nezákonného postupu státního orgánu nějaká škoda, může se postižený daňový poplatník domáhat vůči státu její náhrady.

Opětovně našimi vrcholnými soudními orgány připomenuté právní principy, které jsou neodmyslitelnou součástí

právního státu, se však zdaleka netýkají jen oblasti daní. A tak se zdá, že do budoucna má občan přeci jen více konkrétních argumentů, kterými může obhajovat svá práva a své postavení před státními orgány, do jejichž „spárů“ se chtě či nechť dostane.

autor článku je advokátem
AK Holec, Zuska & Partneři

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Evropská unie mění pravidla plateb: více odpovědnosti, intenzivnější zpracování dat, více kontrol](#)
- [Sdílení elektřiny v obecních projektech, změny po 1.8.2026 a zapojení bateriových úložišť](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc květen 2026](#)
- [Když model počítá správně, ale závěr je zavádějící: limity AI při oceňování podniků](#)
- [Institut zajišťovacího příkazu v daňovém řízení: podmínky vydání a obrana v odvolacím řízení](#)
- [Postavení finančního arbitra v kontextu nařízení Brusel I bis - Funkční pojetí „soudu“, osvědčení podle čl. 53 a možnost výkonu nálezu v jiných členských státech EU](#)
- [Daňová ztráta a její vliv na lhůtu pro stanovení daně](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc duben 2026](#)
- [Zaměstnanecké benefity dle ustanovení § 6 odst. 9 písm. d\) zákona o daních z příjmů v roce 2026](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc březen 2026](#)